

مطالعه تاثیر شبکه های اجتماعی بر روابط میان فردی دانشجویان؛ مطالعه تطبیقی «دانشگاه های شهر اصفهان و اردستان»

حمیدرضا عشقی پور^{۱*}، ابراهیم فیاض^۲، عبدا... بیچرانلو^۳

۱- دانشجوی دکتری فرهنگ و ارتباطات دانشگاه بین المللی امام رضا (ع)

۲- دانشیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران

۳- استادیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران

چکیده

امروزه در ایران استفاده از شبکه های اجتماعی در میان جوانان به ویژه دانشجویان امری بسیار رایج است. این پژوهش به مطالعه تاثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر ماهیت ارتباطات میان فردی دانشجویان در دو محیط اجتماعی، (۱) «گمن شافتی» (شهر اردستان) و (۲) «گزل شافتی» (شهر اصفهان) می پردازد و همچنین شناختی تحلیلی از الگوی ارتباطی ایشان را ارائه می نماید. نمونه آماری تحقیق شامل ۵۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه های هر دو شهر است. شبکه های اجتماعی مجازی امروزه در جهان از دو درگاه: (۱) کامپیوترهای شخصی (PC)، (۲) گوشی های موبایل (فبلیت)؛ مورد تحلیل و تفسیر قرار می گیرند. با دقت نظر در نتایج حاصل از پژوهش، مشخص گردید که استفاده کلی و بلند مدت از این شبکه ها بر روابط میان فردی دانشجویان خصوصاً مابین اعضای خانواده و همچنین گروه همسالان موثر است. به مدد سهل الوصول بودن شبکه های اجتماعی تحت وب ارتباطات میان دانشجویان و اعضای خانواده آنها فزونی چشمگیر یافته است. این پژوهش چشم اندازی تامل برانگیز در راستای بررسی پیامدهای

شبکه‌های اجتماعی مجازی پیرامون مولفه‌های «گمن شافت» و «گزل شافت»^۱ در حوزه جامعه‌شناسی، روانشناسی و ارتباطات دیجیتال در میان گروه‌های هدف را فراهم می‌سازد.

واژه‌های کلیدی: شبکه‌های اجتماعی مجازی، ارتباطات میان فردی، گروه همسالان، گمن شافت، گزل شافت

مقدمه و بیان مسأله

در اواخر قرن ۲۰ میلادی پیشرفت سریع و چشمگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات در سراسر جهان به خصوص در کشورهای در حال توسعه تاثیراتی شگرفی بر روی زندگی اجتماعی مردم ایفاء نمود. در این دوره پارادایم ارتباطات در پس پرده اطلاعات به عنوان محبوب ترین کلید واژه نزد افکار عمومی و سپهر اجتماعی در سطح ملی و بین المللی ظهور و بروز نمود. عصر اطلاعات، افراد را بدون توجه به مرزهای جغرافیایی در زیست جهانی مجازی بر پایه تفکرات، سلیق و تبیین آزادانه تر احساسات گرد هم آورد. در این عصر گذران عمر با فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات آنچنان حیاتی است که ضرورت کاربرد آن توجیه کننده تاثیرات محیطی و حتی عدم ارتباط با آن دلیلی بنیادین بر عقب ماندگی به شمار می‌رود.

اختراع فناوری چاپ و صنعت کتابت دوره جدیدی از ارتباط جمعی را رقم زد. ظهور امواج مغناطیسی، کانال‌های رادیویی و دستگاه‌های دریافت و ارسال سیگنال، انقلاب‌ها و جنگ‌های جهانی را به همراه داشت و عرضه تلویزیون بر امواج «پال» و «سکام» تاثیر گسترده‌ای بر زندگی اجتماعی ابناء بشر در سراسر جهان ایجاد نمود که به قول «مارشال مکلوهان»^۲ بشر را به «دهکده جهانی» رهنمون ساخت. از چند دهه پیش به این سو تارنمای جهان گستر وب و همزاد شگفتی‌سازش، فضای مجازی به عنوان عرصه‌ای نوین در زمینه ارتباطات مجازی در تاریخ بشریت ظهور کرده که تاثیر آن بر مفاهیم اجتماعی چون: شور اجتماعی، امید اجتماعی، هوش اجتماعی، سرمایه اجتماعی و ... امری کتمان‌ناپذیر است. گسترش سریع کاربرد فضای سایبر زندگی افراد زیادی را در سراسر جهان تحت الشعاع خود

۱ این تئوری متعلق به جامعه‌شناس شهیر آلمانی فردینان تونیس (Ferdinand Tönnies) است.

قرار داده است^۱. فضای مجازی به طور چشمگیری جهان را تا حد یک اتاق انفرادی کوچک و فشرده نموده^۲ و به نقل از استعاره اندیشمند معروف «توماس فریدمن»^۳، حقیقتاً «زمین مسطح» شده است (Boase J., Horrigan J.B., Wellman B. and Rainie Lee, 2006).

وب جهانی حق دسترسی به اخبار از سراسر جهان، خرید اطلاعات، دسترسی به فرصت‌های شغلی جدید، خرید و فروش اسباب و وسایل نو و دست دوم، انتخاب شریک زندگی، دانلود و آپلود موسیقی و فیلم و در کل فرصت دسترسی به اطلاعات گسترده در هر زمینه‌ای را برای گروه کاربران فارغ از ملیت، جنس، سن و ... فراهم نموده است. دوران فعلی به عنوان عصر طلایی اطلاعات و ارتباطات و عصر جامعه شبکه‌ای، جهان مدرن را به کهکشانی دیگر رهنمون است^۴. گسترش تارنمای جهانی در حالتی سیال گون در حال ساختار سازی ابعادی دیگر از ارتباطات نظیر نسل سوم و چهارم وب (اینترنت اشیاء) برآمده است. گستره‌ای عظیم از این امکانات، همچون صفحات هزار توی وب، ایمیل‌ها، کتاب‌های الکترونیکی، جراید و نشریات دیجیتال، بانکداری اینترنتی، ارتباطات تلفنی، ویدئو کنفرانس‌ها، درمان‌های از راه دور، اتاق‌های خبر آنلاین، خرید اینترنتی، بازی‌های کامپیوتری، پرتال‌ها و موتورهای جستجو، اشتراک گذاری چند رسانه‌ای، وبلاگ نویسی و مهمتر از همه شبکه‌های اجتماعی مجازی که در زندگی روزمره بشر معاصر نقشی غیر قابل انکار یافته است (Boyd D.M. and Ellison N.B., Social Networking, 2007:13)^۵.

اینترنت، به عنوان شاه‌رگ حیاتی فضای سایر و ارتباطاتی مجازی، نقش بنیادینی را در زندگی ما ایفا نموده و می‌نماید. در میان ابزار مختلفی که اینترنت برای ما به ارمغان آورده،

۱ نمونه آن ماجرای ویکیلیس و جولین آژانس (wikilips julian ashans) که حتی روابط ملی و بین المللی را در جهان فعلی تحت تاثیر خود قرار داده است.

۲ در راستای تعریف دهکده جهانی مارشال مکلوهان (Marshall McLuhan's global village) و کلبه جهانی مانوئل کاستلز (Cottages World Manuel Castells) شاهد پیشرفت اینترنت و فضای مجازی با بروز اینترنت‌های نسل چهارم و اینترنت‌های پوشیدنی و ... هستیم.

۳ Thomas Friedman

۴ اشاره به کهکشان سه گانه مارشال مکلوهان.

شبکه‌های اجتماعی مجازی؛ بی‌شک در زمره کاربردی‌ترین ابزارهای هستند که بشر تمیزه شده هزاره سوم میلادی را بهترین همدم برای گذران اوقات فراغت گشته که به راستی پدیده‌ای جهانی و در خور تامل و توجه است. آنجا که رسانه‌های جمعی قدیمی‌تر در چرخه‌کندی و رخوت، مرگ مولف، سانسور و ... گرفتار آمده‌اند، این مصنوع برساخته حضورش چنان به وضوح رُخ می‌نماید که انسان انگشت به دهان متحیر می‌ماند، برای نمونه پدیده شهروند-خبرنگار، گواهی صریح بر این موضوع است. در حال حاضر میلیون‌ها نفر از سراسر جهان در طول فعالیت‌های روزانه خواسته یا ناخواسته درگیر شبکه‌های اجتماعی تحت وب بر مبنای دو شاکله بنیادین: ۱) تحت کامپیوترهای شخصی (PC) و ۲) تحت گوشی‌های موبایل (فبلت) می‌باشند که در میان جامعه جهانی کاربستشان رو به تزاید است.

طبق گزارش سایت و یکی پدیده^۱ امروزه شاهد هزاران رسانه اجتماعی با بیش از میلیون‌ها نفر کاربر در عرصه بین‌المللی می‌باشیم (Diani M., 2001). در سال‌های اخیر، استفاده از رسانه‌های اجتماعی، رشد بسیار چشمگیری در امور روزمره جوامع داشته است. در سال‌های اخیر تعداد شبکه‌های اجتماعی مجازی بیشتر شده و از محبوبیت فراوانی در سراسر جهان برخوردار شده‌اند، به طوری که ضریب نفوذ شبکه اجتماعی «فیسبوک» در فاصله سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۱۶ میلادی از رشدی شگفت‌آور و غیر قابل‌تصور معادل ۲۲۲/۴ درصد در کل جهان برخوردار بوده است.^۲ آمارها حاکی است در سال ۲۰۱۷ میلادی حدود ۲/۵۱ میلیارد نفر در این شبکه‌ها عضویت دارند^۳ و بسیاری از امور اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی خود را در بستر این شبکه‌ها ایجاد یا پیگیری می‌کنند.^۴

بشر سی و هشت سال برای سیستم‌های رادیویی بی‌سیم و سیزده سال برای آی‌پدها زمان صرف نمود تا توانست پنجاه میلیون کاربر را به خود جذب کند. این در حالی است که سایت اجتماعی «فیسبوک»، به تنهایی بیش از بیست میلیون کاربر را تنها در طول یازده ماه به خود

۱ دایرالمعارف باز اینترنتی

2 [Http://www.internetworldstats.com/facebook.htm](http://www.internetworldstats.com/facebook.htm)

3 <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users>.

4 [Http://www.brandknewmag.com](http://www.brandknewmag.com)

جذب نمود. این خود نشانه‌ای بارز از ضریب نفوذ بالای محبوبیت شبکه‌های اجتماعی مجازی نزد جوامع بشری است. شبکه‌های اجتماعی ذکر شده نوعی از جامعه مجازی هستند که به محبوبیت قابل توجهی دست یافته‌اند. از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی افراد می‌توانند به صورت آنلاین با دوستان، اعضای گروه‌ها و حتی دوستان قدیمی خود ارتباط مجازی داشته باشند و با توجه به علایق، احساسات و حرفه خود گروه‌های جدیدی را ایجاد کرده و توسعه دهند (Geanina Havarneanu, 2013).

رابطه میان فردی یک رابطه متعامل نسبتاً طولانی مابین دو یا چند نفر است که بر اساس قراردادهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شکل می‌پذیرد. این ارتباط می‌تواند مبتنی بر عواملی چون: احساسات، عشق و دوست داشتن، تعاملات تجاری و یا انواع دیگری از تعهدات اجتماعی و ... باشد. روابط میان فردی عمدتاً در زمینه‌های متنوعی از قبیل: خانواده، دوستان، آشنایان، ازدواج، کار و همسایگان و بالاخص گروه همسالان تاسی می‌پذیرد. این روابط یا پیوندها می‌تواند، توسط مولفه‌هایی مانند: قانون، آداب و رسوم یا توافق متقابل تنظیم و یا تصحیح شوند (Lenhart A. & Madden M., 2007).

«جنیفر کوئین»، پژوهشگر جامعه‌شناس می‌گوید: با ایجاد روابط اجتماعی، اعضای شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌توانند، ایده‌ها و علایق خود را با دیگر اعضا پیرامون افکار مشابه با پیوستن به گروه‌ها یا انجمن‌ها به اشتراک بگذارند. آنها می‌توانند از طریق این درگاه سایبری در مباحث شرکت جسته و به تعامل تجربیات و افکار با یکدیگر به اشتراک مساعی پردازند. در این فضا اعضاء دائماً به روز رسانی می‌شوند. شبکه‌های اجتماعی مجازی مراکز عمده فعالیت برای کسب اطلاعات، ارتباطات و سرگرمی‌ها هستند. آمارهای موجود حکایت از آن دارد که عمدتاً کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی جوانان و بیشتر دانش آموزان و دانشجویان هستند. در سرتاسر جهان دانشجویان گروه‌هایی هستند که اشتیاق بیشتری برای کسب دانش پیشرفته تکنولوژیکی از خود نشان داده و این تغییرات را با ذهنی باز، خلاقانه و علاقه‌ای وافر می‌پذیرند (Jennifer Jean Quinn, 2008). در جهان نیز این موضوع با پژوهش‌ها و مطالعات صورت پذیرفته تایید شده و از اینرو امروزه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی سهم بزرگی در زندگی اجتماعی اکثر دانشجویان و افراد تحصیل کرده ایفا می‌نماید (افتاده، ۱۳۹۴: ۱۲).

داده های علمی و پژوهشی مبین آن است که درصد دانشجویانی که گفته اند از شبکه های اجتماعی هرگز استفاده نمی کنند، از ۲۵ درصد در سال ۲۰۰۱ میلادی به ۱۱ درصد در سال ۲۰۰۸ میلادی در جهان کاهش یافته است (Jennifer Jean Quinn, 2008). استفاده روزافزون از «سایت های شبکه های اجتماعی»^۱ در سطح جهان بالاخص در کشورهای صنعتی تاثیرات زیادی بر روابط میان فردی دانش آموزان دارد (Knouse S. & Webb S., 2001: 226-228).

با وجود گستردگی تعداد کاربران شبکه های اجتماعی تحت وب، در مورد تعداد کاربران ایرانی عضو این شبکه ها آمار دقیقی وجود ندارد. به گفته معاون محتوای موسسه فرهنگی و اطلاع رسانی تبیان، حدود ۳۰ میلیون ایرانی در شبکه های اجتماعی و پیام رسان های خارجی عضو هستند^۲ (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۵). همچنین برخی آمارها حکایت از این دارد که حدود ۱۷ میلیون و ۲۰۰ هزار نفر در ایران عضو شبکه فیسبوک هستند^۳ در حالی که این شبکه اجتماعی مجازی در ایران فیلتر است. به گفته «ابوالحسن فیروزآبادی» دبیر شورای عالی فضای مجازی، تعداد کاربران ایرانی تلگرام ۲۴ میلیون، واتس اپ ۱۴ میلیون و اینستاگرام نیز چیزی در حدود ۱۲ تا ۱۴ میلیون نفر برآورد می شود (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۵).

پرسش اصلی این پژوهش بر دو محور بنیادین استوار است. (۱) آیا افزایش روزافزون کاربری فضای مجازی و بالتبع شبکه های اجتماعی تحت وب؛ تاثیری بر روی ماهیت ارتباطات میان فردی افراد (به طور خاص دانشجویان) دارد؟ (۲) آیا تاثیرات شبکه های اجتماعی تحت وب بر کاربران و اطرافیان ایشان در محیط های گمن شافتی و گزل شافتی یکسان است؟

شبکه های اجتماعی مجازی به روش های متعددی بر روابط اجتماعی جوامع تاثیر می گذارند، به عنوان نمونه از طریق این شبکه ها، کاربران می توانند با اشخاص دیگر مرآوده داشته باشند و روابط کاربران موثر تحت تاثیر این شکل و نوع از ارتباط قرار می گیرد که این تاثیرات می توانند برای کاربران به دو صورت مثبت و منفی تجلی یابد که این مقوله خود شاکله کنش ها و واکنش های جمعی و فردی را در بر دارد. بروز این این تاثیرات در خور تامل، توجه

1 SNS = Social Networking Sites

2 [Http://www.mehrnews.com/news/3842782](http://www.mehrnews.com/news/3842782).

3 [Http://www.internetworldstats.com/stats5.htm](http://www.internetworldstats.com/stats5.htm) .

محققان و اندیشمندان حوزه ارتباطات، علوم رفتاری، جامعه‌شناسی و ... را در سراسر جهان به خود جلب نموده و البته درک این مولفه‌ها کلید بنیادین آینده پژوهی پیرامون شناخت عمیق‌تر این تکنولوژی و تاثیرات متقابل آن است (Goodman J., 2007: 84-86).

روش پژوهش

در این پژوهش از پرسشنامه و مصاحبه به عنوان ابزار کاربردی تحقیق بهره گرفته شده است. مصاحبه به عنوان ساختار ساز اصلی و پرسشنامه به عنوان ابزار گردآوری به اطلاعات طیف بندی شده (Jennifer Jean Quinn, 2008)، با در نظر گرفتن اهداف اولیه تحقیق تنظیم شده اند و در دانشگاه‌ها و دانشکده‌های محل مطالعه میان دانشجویان توزیع و سپس جمع آوری و در نهایت نتیجه گیری شده است. در این بین نمونه آماری دانشجویان بر حسب جنسیت و میزان تحصیلات در دو طیف: (۱) کاردانی و کارشناسی و (۲) تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکترا) مورد مطالعه قرار گرفته اند. با توجه به سطح پژوهش‌های بین المللی صورت گرفته در مورد تاثیرات شبکه‌های مجازی بر مقولات متنوع زندگی بشر، متأسفانه میزان اینگونه مطالعات و پژوهش‌ها در کشورمان بسیار محدود و عمدتاً مقطعی بوده و از مزیت تامیت بی بهره است. از اینرو در این پژوهش، سعی بر آن داریم تا با دیدی ژرف‌انگر در دامنه ای گسترده و کاربردی، تاثیرات شبکه‌های اجتماعی تحت وب را بر روی ارتباطات میان فردی دانشجویان در دو محیط بکر پژوهشی، یکی کوچک (شهر اردستان) و دیگری کلان (شهر اصفهان) که تداعی کننده آراء جامعه شناس معروف «فردینان تونیس» مبنی بر «گمن شافت»^۱ (اجتماع یا جامعه معنوی) و «گزل شافت»^۱ (جامعه یا جامعه صوری) می‌باشد،

۱ در این جامعه نوعی همبستگی عمیق، احساسی، طبیعی و ارگانیک مسلط است. مثل ارتباط اعضای قبیله یا طایفه. در این نوع گروه که به صورت طبیعی و اولیه تشکیل شده است، روابط افراد به صورت ارگانیک تعریف شده است. یعنی روابط میان افراد در این گروه بر اساس روابط خونی و نژادی و همکاری متقابل بنا شده است. به علت اینکه افراد تشکیل دهنده این گروه کم می‌باشد، این افراد یکدیگر را می‌شناسند و روابط صمیمی مابین آنها حاکم است. روابط اقتصادی در این نوع گروه بر اساس تعاون و همکاری است. برای نمونه جوامع روستایی، یا شهرهای کوچک را شامل می‌شود و عموماً نهاد اصلی در این نوع جوامع خانواده است.

را به صورت تطبیقی در بوته پژوهش نظاره نماییم. این پژوهش از روش توصیفی و همراه با ابزار پرسشنامه بهره گرفته است. همچنین به مدد روش جستجو برای داده‌های جمعیت شناختی درباره واکنش‌های رفتاری، اعتقادات، ایده‌ها، علایق، آموزه‌ها و آمیزه‌ها و مواردی از این دست استفاده شده و در آخر داده‌های حاصل، ساماندهی، تجزیه و تحلیل گردیده‌اند. نمونه آماری تحقیق شامل ۵۰۰ نفر بوده که همگی ایشان در مقوله «در حال تحصیل بودن در آموزش عالی»، در مقاطع مختلف با یکدیگر مشترک می‌باشند. این دانشجویان در شهرهای اردستان و اصفهان در مقاطع کاردانی و کارشناسی و تحصیلات تکمیلی (ارشد و بالاتر) مشغول به ادامه تحصیل هستند.

طبق آمار (سرشماری سال ۱۳۹۵ شمسی) شهرستان اردستان که در مرکز ایران واقع شده با جمعیتی حدود ۳۴۰۰۰ نفر به واسطه ایجاد خطوط فیبر نوری و اینترنت پر سرعت جایگاه بیشترین ارتباطات اینترنتی در میان شهرستان‌های کوچک را در ایران به خود اختصاص داده است. همچنین این شهر به نسبت جمعیت و به مدد داشتن تعدد بالای مدیران ملی دارای طیف گسترده‌ای از موسسات تحصیلی و دانشگاهی است، عموم اهالی آن دارای تحصیلات متوسطه به بالا بوده و عموم شهروندان و دانشجویان مقیم به خوبی بر دانش تکنولوژیکی اطلاعات و

۱ در این نوع جامعه نظام قانونی، تقسیم کار، مالکیت و تضاد در میان اعضای گروه حکمفرما است. از منظر ارتباطی، این دو جامعه دارای سه سطح گسترده‌ای از ارتباط، ژرف و نوعی ارتباط متفاوت می‌باشند. گذار زمان و بروز تغییرات در زندگی افراد جامعه، آنها را به سوی حاکم شدن روح اجتماعی و مدنیت در میان خود سوق می‌دهد. در این جامعه روابط افراد مکانیکی و حساب شده است، یعنی افراد روابط خود را بر اساس سود و زیانی که نصیب آنها می‌شود، برقرار می‌نمایند. در این نوع جامعه مالکیت خصوصی از اهمیت زیادی برخوردار است و به همین دلیل گسترش مشاغل و حرفه‌های گوناگون در آن زیاد است. همچنین در این نوع جوامع به علت گسترش فعالیت‌ها و روابط افراد نیاز به تاسیس و راه اندازی تشکیلات اجتماعی و مقررات حقوقی احساس می‌شود. نهاد اصلی در این نوع جامعه دولت و اقتصاد است.

۲ تفکیک گمن شافت و گزل شافت، بر تمایز روانشناختی میان «اراده‌ی ارگانیک»، غریزی و عاطفی که مبین وضعیت کلی فرد و درگیری فعال خود انگیخته او است، و «اراده‌ی سنجیده» که ناشی از تفکر انتزاعی و عقل حسابگر، که در جستجوی قدرت و در خدمت خودخواهی و جاه طلبی او است، قرار دارد. میان اراده‌ی ارگانیک سرشار از زندگی و اراده‌ی سنجیده‌ی تهی از احساسات بشری سودجویانه، همان تضاد قدیمی میان احساس و عقل به چشم می‌خورد (کازنو، ۱۳۶۴: ۲۰).

کاربست‌های اجتماعی آن اشراف دارند. مطالعات میدانی مبین است که ایشان در زمره فعال‌ترین افراد شبکه‌های اجتماعی مجازی هستند. پیوند میان مردم این شهرستان به دلیل جمعیت شناختی بر پایه مدل گمن شافت است.

اصفهان اولین کلان‌شهر صنعتی در کشور و بر پایه بُعد علمی دومین پس از شهر تهران می‌باشد. شهرستان اصفهان بالغ بر ۳۹۸۳۰۰۰ نفر (سرشماری سال ۱۳۹۵ شمسی) جمعیت دارد در شهر اصفهان دانشگاه‌هایی با عمر بیش از نیم قرن به آسانی قابل مشاهده است. این شهر در چهار راه فیبر نوری ایران قرار گرفته و پایتخت دیتای فضای مجازی ایران شناخته می‌شود. پیوند میان مردم این شهر به دلیل جمعیت شناختی و بوم‌شناسی بر پایه مدل گزل شافت شکل گرفته است.

اهداف تحقیق :

در این پژوهش ذکر دو مولفه زیر بسیار ضروری و لازم ارزیابی شده است.
- بررسی جامعه‌شناسی تاثیر شبکه‌های اجتماعی تحت وب بر ارتباطات میان فردی در ایران.

- تجزیه و تحلیل تاثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی در محیط‌های جامعه‌شناسی «گمن شافتی» و «گزل شافتی».

در دانش جامعه‌شناسی مفهوم شبکه‌های اجتماعی به ساختار اجتماعی افرادی که با یکدیگر در ارتباط هستند و یا به مجموعه‌ای پیچیده از ارتباطات و یا روابط مستحکمی که میان تک‌تک اعضا گروه (کاربران) برقرار است، اشاره دارد (Subrahmanyam K. and Lin G., 2008). در پژوهش پیشرو، تجزیه و تحلیل جامعه‌شناسی شبکه‌های اجتماعی مجازی امری ضروری است و این تجزیه و تحلیل شبکه‌های اجتماعی یکی از نمونه‌های اساسی دانش جامعه‌شناسی معاصر است و در این بین بسیاری از جامعه‌شناسان شناخته شده موضوع شبکه‌های اجتماعی مجازی را در درجه نخست تحقیقاتشان قرار داده‌اند.

«جرج زیمل»^۱ جامعه شناس آلمانی، اهمیت مطالعه شبکه اجتماعی با تاکید بر مدل پویایی سه گانه و وابستگی های گروهی اعم از درونی و برونی را بیان نموده. «جاکوب مارنو»^۲ اولین «سوسیرگرام ها»^۳ را در سال ۱۹۳۰ میلادی برای روابط میان فردی در ارتباط با دیگران طراحی و ایجاد کرده که این عمل در نوع خود برای درک بهتر شبکه و ارتباط مابین اعضا از اهمیت بسزایی برخوردار است (Pettenati M.C. & Cigognini M.E., 2007). طرح اصلی بررسی و تحلیل شبکه های اجتماعی به طور کلی برای درک روابط اجتماعی آشکار و پنهان بوده که خود مقوله ای در خور توجه از پدیده های علوم اجتماعی می باشد که می بایست از طریق نسبت ارتباط مابین واحدها و در میان افراد تحلیل و بررسی گردد (Emile Durkheim, Ferdinand Marenco, Bronislaw Tonnies, George Simmel, Jacob L., 1930, 1970, 1967, 2002 از Malinowski, Alfred Radcliffe – Brown Claude Levi-Straus, John A. Baren). اینرو اساس درون مایه خلق شبکه های اجتماعی مجازی یا شبکه ای اجتماعی تحت وب، چیزی جز درک مفهوم شبکه اجتماعی و تحلیل پیوندهای موجود میان کاربران در معنای عام نیست.

شبکه های اجتماعی می توانند به صورتی گسترده به عنوان مکان هایی بر پایه وب و فضای مجازی طراحی شده باشند که به واسطه آن امکان برقراری ارتباطات کلامی و غیر کلامی، خبر رسانی، اشتراک محتوا (اعم از متن، صوت، تصویر) و ... در میان کلیه اعضای آن وجود داشته باشد. رسانه های اجتماعی مجازی به کاربران اجازه اداره ساخت و ارائه جابجایی محتوا به صورت آنلاین را ارائه می دهند (Boyd and Ellison, 2007) که این خود باعث گردیده افراد از شبکه های اجتماعی برای فعالیت های بسیار زیادی بهره برداری نمایند. امروزه شایع ترین کاربرد شبکه های اجتماعی مجازی در قالب ساخت و پیشرفت روابط دوستانه مابین اعضا، ایجاد حضور آنلاین کاربران، دیدن و به اشتراک گذاری محتوا برای ایشان از جمله:

1 George Simmel

2 Jacob Marenco

عکس، متن و به طور کلی تمامی دیتاهای کاربران بیان می‌گردد (Renuka E. Asagi & Dr (S. A. Kazi,2013: 33).

«بید»^۱ و «اليسون»^۲ شبکه‌های اجتماعی مجازی تحت وب را خدماتی که بر پایه صفحات وب راه اندازی شده تعریف می‌کنند و معتقد هستند، شبکه‌های اجتماعی مجازی یک سیستم هماهنگ و منسجم است که امکان بازسازی پروفایل شخصی یا عمومی اعضاء از قبیل: (۱) اشتراک گذاری تصاویر و ویدئوها و (۲) اشتراک و نمایش لیست کاربران دیگر که اعضای شبکه با آنها در ارتباط هستند را در بر دارد (Subrahmanyam K. and Lin G.,2007: 42).

سایت «ویکی پدیا» رسانه‌های اجتماعی مجازی تحت وب را به عنوان جایگاه متمرکز آنلاین در راستای ساخت و انعکاس شبکه‌های اجتماعی با انعکاس‌های فعالیت‌های اجتماعی در میان افرادی که علایق و فعالیت‌هایی شخصی و یا اجتماعی خود را با یکدیگر در آن سهم می‌شوند، تعریف نموده (Valadez J. and Duran R.,2013).

شبکه‌های اجتماعی مجازی در کل مجموعه ای از: ایمیل‌ها، به اشتراک گذاری تصاویر و به طور کلی پست‌های مشترک میان همه افراد مشترک در آن می‌باشد که حلقه واسط و پیوند دهنده آنها مکاتبه محتوا و روابط اجتماعی تحت وب مابین اعضاء است. یک شبکه اجتماعی مجازی شامل تعدادی از افراد است که توسط مجموعه ای از ارتباطات مجازی با یکدیگر تعامل می‌نمایند. شبکه‌های اجتماعی آنلاین به صورت مجازی به ارتباطات مابین افراد کمک می‌کنند، حتی برای کاربرانی که ممکن است از قبل هیچ آشنایی یا رابطه ای واقعی (فیزیکی رو در رو) با یکدیگر نداشته باشند. شبکه‌های اجتماعی آنلاین کاربران خود را قادر می‌سازند، تحصیل سریع محتوا در رده‌های متنوع، خبر رسانی وسیع و سریع از طریق محتواهای مجازی (متن، ویدئو، صوت و کلام و ...) را با یکدیگر به مرادده و اشتراک بگذارند (Valkenburg (P.M., Peter J., and Schouten A.P., 2006).

1 Boyd

2 Ellison

الگوی استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تحت وب در ایران

پژوهش‌های آماری سال ۲۰۱۶ میلادی مشخص نمود، مولفه ضریب نفوذ رسانه‌های اجتماعی که نشان دهنده ظرفیت اثرگذاری این رسانه‌ها بر زندگی مردم کشورهای مختلف و در کل مردم جهان است، از لحاظ آماری بدین قرار بوده است: بیشترین ضریب نفوذ رسانه‌های اجتماعی متعلق به آمریکای شمالی با ۵۹ درصد و پس از آن به ترتیب، آمریکای جنوبی ۵۰ درصد، اروپای شرقی ۴۸ درصد، آسیای غربی ۴۸ درصد، اقیانوسیه ۴۵ درصد، آمریکای مرکزی ۴۰ درصد، خاورمیانه ۲۶ درصد، آفریقا ۱۱ درصد، آسیای جنوبی ۱۱ درصد و متعاقباً کمترین ضریب نفوذ متعلق به کشورهای آسیای مرکزی با ۶ درصد بوده است. با توجه به آمارهای به دست آمده، مشخص گردید متوسط میزان ضریب نفوذ رسانه‌های اجتماعی در سال جاری در سطح بین‌المللی ۳۱ درصد است و از سوی دیگر اطلاعات نشان می‌دهند رشد کاربرانی که برای دسترسی به رسانه‌های اجتماعی از موبایل (فَبِلِت) استفاده می‌کنند، در سال ۲۰۱۶ میلادی نسبت به دو سال گذشته رشدی درخور توجه داشته و تعداد کاربران رسانه‌های اجتماعی مجازی تحت موبایل در سال ۲۰۱۶ به میزان ۳۰ درصد رشد داشته‌اند در حالی که با توجه به آمارهای نقطه به نقطه این رشد در سال ۲۰۱۴ حدود ۲۶ درصد بوده است. کاربران اینترنت از طریق درگاه موبایل نیز در سال جاری میلادی تاکنون رشد ۴۶ درصدی را تجربه کرده‌اند.^۱

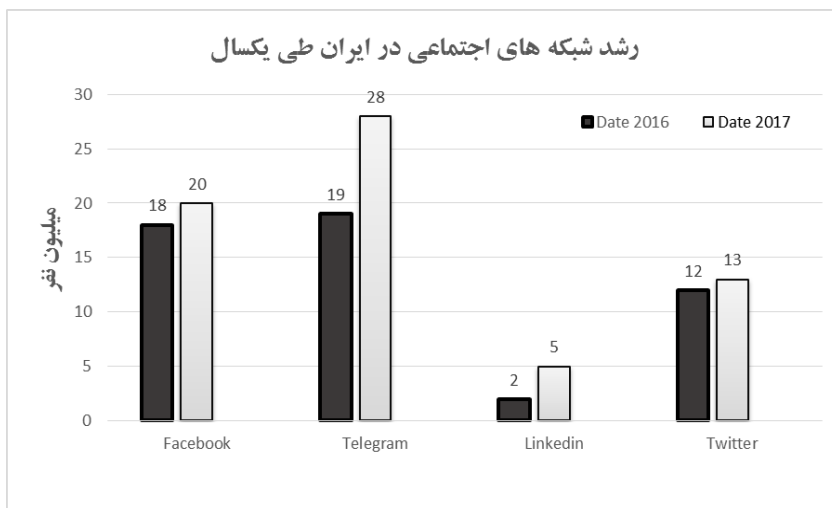
استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران نیز به صورت مستمر در حال گسترش است و در میان کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی تحت کامپیوتر (PC) جای خود را به آرامی به شبکه‌های اجتماعی تحت موبایل می‌سپارند (Weatherall A. & Ramsay A., 2006). «ویل‌هاگدن»^۲ بر این باور است که شبکه‌های اجتماعی مجازی در جهان در حال پیشرفت بسیار سریع بوده، آنگونه که فعالیت چندین برند جهانی تاثیر گذار بر طرفدار (فیسبوک، تویتر، اینستاگرام و ...) را پیرامون آن شاهد هستیم. وی بیان می‌دارد: «پدیده شبکه اجتماعی مجازی تا فراگیری در اقصاء نقاط جهان ادامه خواهد

1 <http://www.itmen.ir/index.aspx?pid=99&articleid=198727>.

2 Will Hodgman

یافت، به همان نحوی که همینک نیز در همین مسیر هستند و این خود یکی از سریعترین رشد‌های موجود در بازار جهانی را مبین است. ایجاد فضای رقابتی مابین شبکه‌های اجتماعی بین‌المللی، شبکه‌های مجازی ملی و منطقه‌ای را تحت تاثیر قرار داده و در این راستا شبکه‌هایی که دارای امنیت بیشتر، برند معتبرتر (امین تر و صادق تر) و جایگاه فرهنگی در خورتری باشند، اقبال بیشتری در جذب کاربران می‌یابند که این عمل در فضای وب به معنای تضمین حق بقاء مقتدرانه در عرصه ملی و بین‌المللی است (Waldstrom C. and Madsen H., 2007).

مقولاتی نظیر «آبرمنیت»^۱، «مترجم گویا»^۲ و چند زبانه به صورت آنلاین، قدرت جذب سایت‌های شبکه‌های اجتماعی تحت وب را فزونی داده و توفیقی بی نظیر در کسب مخاطبان دهکده جهانی به ارمغان آورده است و در این شاخه از علم یقیناً هنوز در ابتدای راه به سر می‌بریم (Weatherall A. & Ramsay A., 2006).

نمودار ۱ - رشد شبکه‌های اجتماعی طی سال‌های جاری در کشور ایران^۳

1 Hyper Text

2 Speaker Translator

3 [Http://vincos.it/world map of social networks.](http://vincos.it/world_map_of_social_networks)

با توجه به پاسخ نامه‌های گردآوری شده از نمونه آماری، «روایی»^۱ و «پایایی»^۲ اطلاعات کسب شده تایید و نتیجه تحلیل داده‌ها به کمک نرم افزارهای آماری به شرح ذیل تحلیل، بررسی و تبیین می‌گردد.

در جدول ۱، داده‌های کلی مربوط به تمام پاسخ دهندگان هر دو محیط اصفهان و اردستان ارائه شده است. جمع کل نمونه‌های مطالعه شده ۵۰۰ نفر دانشجوی بوده که ۲۵۰ نفر از شهر اردستان و ۲۵۰ نفر دیگر از شهر اصفهان را شامل می‌شوند. همچنین بر اساس سطح تحصیلات و جنسیت ایشان آنها را به ۲ زیر گروه تقسیم نموده ایم. بر طبق محاسبات آماری سعی شده است که هر نمونه از منظر جنسیت و سطح تحصیلی به نسبت مساوی در نظر گرفته شده باشند.

جدول ۱ - مشخصه عمومی پایش شدگان (پاسخ دهندگان)

جمع	جنسیت		سطح تحصیلی دانشجویان	منطقه / ناحیه
	زن	مرد		
۱۲۵	۶۲	۶۳	دانشجویان کاردانی و کارشناسی	دانشجویان شهر اردستان
۱۲۵	۶۳	۶۲	دانشجویان تحصیلات تکمیلی	
۱۲۵	۶۲	۶۳	دانشجویان کاردانی و کارشناسی	دانشجویان شهر اصفهان
۱۲۵	۶۳	۶۲	دانشجویان تحصیلات تکمیلی	
۵۰۰	۲۵۰	۲۵۰	جمع	

جدول ۲، میزان کاربری دانشجویان، فراوانی استفاده از رسانه‌های اجتماعی مجازی را نشان می‌دهد، بر طبق آمار حاصله، ۴۶ درصد دانشجویان ۴ تا ۷ ساعت در طول روز، از اوقات خود را با استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی سپری می‌کنند و تعداد نسبتاً قابل تاملی از افراد حدود ۲۹ درصد از ایشان، مابین ۸ تا ۱۲ ساعت در روز از زمان خود را با شبکه‌های اجتماعی مجازی دم‌سپار هستند. مقایسه این اطلاعات در میان دانشجویان در خور تامل است.

1 Validity

2 Reliability

شهر اصفهان که نماد یک محیط گزل شافت است، ۵۴ درصد از دانشجویان ۴ الی ۷ ساعت و ۲۶ درصد مابین ۸ تا ۱۲ ساعت از اوقات شبانه روز را با شبکه‌های مجازی سپری می‌سازند. در حالی که در شهر اردستان که نماد محیط گمن شافت است، تنها ۳۸ درصد از دانشجویان ۷ تا ۴ ساعت در روز و ۳۳ درصد ۸ تا ۱۲ ساعت در روز را با شبکه‌های اجتماعی درگیر تعامل هستند. در کل ۷۶ درصد از کل دانشجویان مدت زمانی حدود ۴ تا ۱۲ ساعت از اوقات خود را با فضای مجازی دمخور هستند.

جدول ۲- مدت زمان استفاده از شبکه‌های مجازی توسط کاربران نمونه آماری

جمع درصد کل	تعداد کل دانشجویان	دانشجویان اصفهان		دانشجویان اردستان		میزان استفاده در ۲۴ ساعت
		درصد کل	تعداد کل دانشجویان	درصد کل	تعداد کل دانشجویان	
۷	۳۵	۷/۶	۱۹	۶/۵	۱۶	کمتر از ۱ ساعت
۱۱	۵۵	۸/۴	۲۱	۱۳/۵	۳۴	مابین ۱ تا ۳ ساعت
۴۶/۲	۲۳۱	۵۴/۴	۱۳۶	۳۸	۹۵	مابین ۷ تا ۴ ساعت
۲۹/۴	۱۴۷	۲۶	۶۵	۳۲/۵	۸۲	مابین ۸ تا ۱۲ ساعت
۶/۴	۳۲	۳/۶	۹	۹/۵	۲۳	بیشتر از ۱۲ ساعت
۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰	۲۵۰	جمع

اطلاعات حاصل شده از جدول ۳، مبین است که اقبال اکثر جوانان در نمونه آماری به شبکه اجتماعی مجازی «فیسبوک» بیشتر از دیگر شبکه‌ها می‌باشد و بعد از آن در نمونه آماری شبکه اجتماعی «تلگرام» از محبوبیت شایان توجهی برخوردار است. بر طبق شواهد و اطلاعات پژوهش ۵۸ درصد از دانشجویان در کل از فیسبوک استفاده می‌نمایند، در حالی که این نکته بسیار در خور تأمل است که در شهر اردستان ۷۴ درصد و در شهر اصفهان ۴۲ درصد از دانشجویان در میان شبکه‌های اجتماعی مجازی «فیسبوک» را به عنوان محبوب ترین شبکه آنلاین مجازی مد نظر خود انتخاب نموده اند و می‌توان با مقسایه داده‌ها چنین نتیجه گرفت که

تفاوت چشمگیر و معناداری در اولویت استفاده خاص از شبکه‌های اجتماعی در میان دانشجویان موجود در دو جامعه گمن شافتی و گزل شافتی وجود دارد.

پیرامون شبکه مجازی «تلگرام» که عموماً تحت موبایل در میان کاربران برای استفاده رواج دارد، این نکته در خور توجه است که میانگین ۲۷ درصدی از کاربران در کل نمونه، یعنی ۱۷ درصد کاربران در اردستان و ۳۷ درصد از کاربران در اصفهان از این سایت اجتماعی استفاده می‌کنند، حکایت از افزونی قابل ملاحظه میزان کاربران شبکه‌های اجتماعی تحت موبایل در محیط‌های گزل شافت نسبت به گمن شافت دارد.

جدول ۳- میزان اقبال دانشجویان به کار با شبکه‌های اجتماعی مجازی

جمع درصد کل	تعداد کل دانشجویان	دانشجویان اصفهان		دانشجویان اردستان		شبکه‌های اجتماعی (SNS)
		درصد کل	تعداد دانشجویان	درصد کل	تعداد دانشجویان	
۵۸	۲۹۲	۴۲	۱۰۵	۷۴/۸	۱۸۷	فیسبوک
۲۷	۱۳۵	۳۷/۲	۹۳	۱۶/۸	۴۲	تلگرام
۳/۴	۱۷	۴/۸	۱۲	۲	۵	توییتر
۰/۲	۱	۰/۴	۱	۰۰	۰۰	وایبر
۱۳	۶۵	۱۵/۶	۳۹	۶/۴	۲۶	دیگر شبکه‌ها
۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰	۲۵۰	جمع

با دقت نظر در جدول ۴، مبرهن است که دانشجویان با اهداف بسیار متفاوتی از سایت‌های اجتماعی تحت وب بهره می‌گیرند، با توجه به اینکه رده بندی و ساختار سازی هر م نیاز در بُعد نیازمندی به کاربست سایت‌های اجتماعی مجازی امری سخت و مشکل است، ولیکن بر طبق آمار به دست آمده، جمعاً ۵۳ درصد دانشجویان مراکز آموزش عالی در اصفهان و اردستان از سایت‌های اجتماعی مجازی در راستای ارتباط با دوستان، همکلاسان یا به طور کل با گروه همسالان خود بهره می‌گیرند. اما مقوله ای که پس از آن بیشترین میزان دلیل بهره گیری از شبکه‌های اجتماعی مجازی را با آمار ۲۹ درصد موید است، حضور ارتباطات فامیلی یا

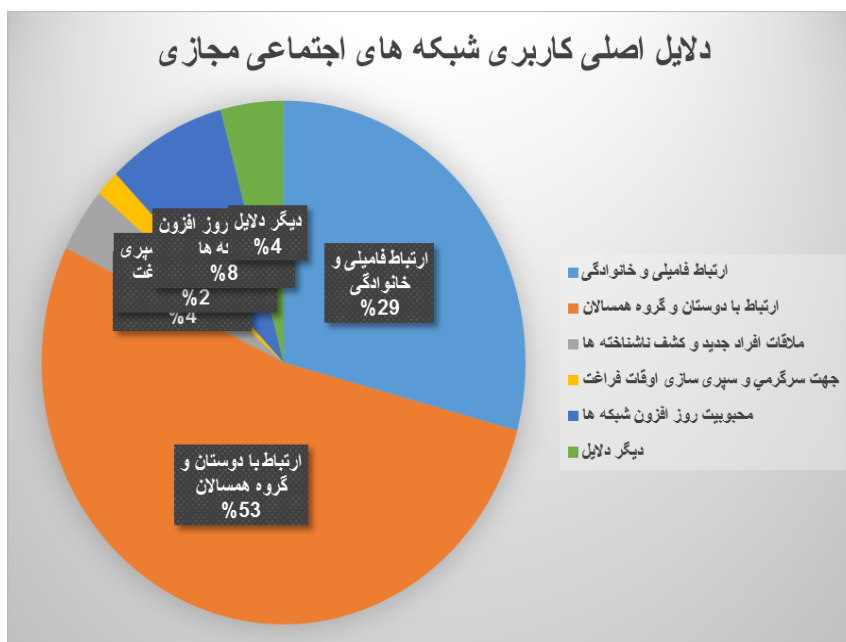
پیوندهای خانوادگی کاربران در هر دو نمونه آماری است. بر طبق داده‌های به دست آمده تفاوت معنا داری مابین نقش استفاده از سایت‌های اجتماعی به طور کلی در میان دانشجویان اردستان (با ۵۰ درصد) و اصفهان (با ۵۵ درصد) مشاهده نمی‌شود. اما یک نکته قابل تامل است و آن این است که در این تحقیق کاربران محیط گزل شافت بر خلاف کاربران محیط گمن شافت هدف از کاربست شبکه‌های اجتماعی را هرگز سرگرمی نمی‌دانند.

جدول ۴ - دلایل استفاده از شبکه‌های اجتماعی در میان نمونه آماری

جمع درصد کل	تعداد کل دانشجویان	دانشجویان اصفهان		دانشجویان اردستان		دلیل اصلی کاربری شبکه‌های اجتماعی مجازی
		درصد کل	تعداد دانشجویان	درصد کل	تعداد دانشجویان	
۲۹/۲	۱۴۶	۳۶	۹۰	۲۲/۴	۵۶	ارتباط فامیلی و پیوندهای خانوادگی
۵۳	۲۶۵	۵۵/۲	۱۳۷	۵۰/۸	۱۲۷	ارتباط با دوستان و گروه همسالان
۴	۲۰	۲/۸	۷	۵/۲	۱۳	کشف ناشناخته‌ها و ملاقات افراد جدید
۱/۶	۸	۰	۰	۳/۲	۸	سرگرمی و سپری سازی اوقات فراغت
۸	۴۰	۴	۱۰	۱۲	۳۰	هستی‌شناسی ^۱ و محبوبیت شبکه‌ها
۴/۲	۲۱	۲	۵	۶/۴	۱۶	دلایل دیگر
۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰	۲۵۰	جمع کل

با توجه به داده‌های جدول ۴، می‌توان مدل کروی زیر را در مورد بازتاب دلایل علاقه

مندی دانشجویان در کاربست فضای مجازی ترسیم نمود.

نمودار ۲- نمایش کثرت دلایل علاقه مندی دانشجویان پژوهش به شبکه های اجتماعی مجازی

با دقت نظر بر داده های دریافتی از جدول ۵، می توان به دیدگاه دانشجویان بر تغییر ماهیت (تغییر الگوی) روابط میان فردی دانشجویان در فضای مجازی پی برد. در حین پژوهش از نمونه های آماری درباره اینکه آیا استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی در تغییر ماهیت روابط بین فردی در فضای مجازی تاثیر گذار بوده است یا نه؛ پرسش به عمل آمد که پاسخ بالغ بر ۸۰ درصد از دانشجویان نمونه آماری به این پرسش پاسخ مثبت و بالغ بر ۱۹ درصد از ایشان نیز بدان پاسخ منفی دادند.

می توان تاثیر سایت های اجتماعی تحت وب را بر روی روابط بین فردی با مخاطبانشان در فضای مجازی (از جمله دگرگونی نگرش، افکار و رفتار) مشاهده کرد. با توجه به اطلاعات کسب شده، نتیجه می گیریم شبکه های اجتماعی مجازی بر تغییر روابط بین فردی دانشجویان با مخاطبانشان (اعضای خانواده و گروه همسالان و ...) در دنیای مجازی موثر است.

جدول ۵ - تاثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تغییر ماهیت روابط میان فردی در فضای مجازی

جمع درصد کل	تعداد کل دانشجویان	دانشجویان اصفهان		دانشجویان اردستان		تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر ارتباطات مجازی ...
		درصد کل	تعداد دانشجویان	درصد کل	تعداد دانشجویان	
۸۰/۶	۴۳	۷۴/۸	۱۸۷	۸۶/۴	۲۱۶	موافق
۱۹/۴	۹۷	۲۵/۲	۶۳	۱۳/۶	۳۴	مخالف
۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰	۲۵۰	جمع کل

در مقابل این پرسش که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، آیا تغییری در ماهیت ارتباطات واقعی شما (فیزیکی و روزمره) با دیگران (اعضای خانواده، وابستگان و گروه همسالان و...) ایجاد می‌نماید یا خیر؟ اطلاعات جدول ۶، حاصل می‌گردد که چندان با داده‌های حاصل شده در جدول ۵ بی‌ربط نیست و در آن جمعاً بیش از ۸۱ درصد از نمونه آماری (مجموع دانشجویان) به این نکته صحنه‌گذارده‌اند که شبکه‌های مجازی تحت وب نه تنها بر روابط میان فردی مجازی که حتی بر تغییر الگوی روابط میان فردی واقعی (روزمره و زنده) آنها نیز موثر است.

جدول ۶ - تاثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تغییر ماهیت روابط میان فردی واقعی (زنده رو در رو)

جمع درصد کل	تعداد کل دانشجویان	دانشجویان اصفهان		دانشجویان اردستان		تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر ارتباطات ...
		درصد کل	تعداد دانشجویان	درصد کل	تعداد دانشجویان	
۸۱/۶	۴۰۸	۷۷/۶	۱۹۴	۸۵/۶	۲۱۴	موافق
۱۸/۴	۹۲	۲۲/۴	۵۶	۱۴/۴	۳۶	مخالف
۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰	۲۵۰	جمع کل

این مقوله که والدین درباره استفاده فرزندان از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی چه برداشتی دارند، آیا با کاربری آنان و عضویت ایشان در این فضا موافق هستند یا مخالف؟ برای پژوهشگران، برنامه ریزان اجتماعی و ... از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. لذا با دقت نظر بر این نکته طی فرآیند جمع آوری داده‌ها در پرسشنامه، از دانشجویان درباره اینکه نظر والدینشان پیرامون کاربری و استفاده آنها از شبکه‌های اجتماعی مجازی چیست؟ پرسش به عمل آمد و طی آن (جدول ۷) مشخص گردید که ۵۵ درصد از والدین دانشجویان، از کاربری و عضویت فرزندان در این شبکه‌ها کاملاً رضایت داشته و با این عمل موافق هستند. از طرف دیگر قریب به ۴۵ درصد از والدین با عضویت و کاربری فرزندان در این فضا مخالف هستند.

این نکته در جدول ۷ در خور توجه است که هنگامی که پاسخ‌های نمونه آماری اصفهان را به تنهایی مشاهده می‌نماییم، تنها پاسخ مثبت از ناحیه ۴۲ درصد از ایشان کسب می‌شود، یعنی جمعیتی بالغ بر ۵۸ درصد از والدین با استفاده فرزندان از شبکه‌های اجتماعی تحت وب مخالف هستند. لذا نتیجه می‌شود والدین ساکن در محیط گزل شافت بیش از والدین ساکن در محیط گمن شافت با حضور فرزندان خود در فضای مجازی مخالف هستند و بالعکس.

جدول ۷ - میزان رضایتمندی والدین از فرزندان، پیرامون عضویت و کاربری در شبکه‌های مجازی

جمع درصد کل	تعداد کل دانشجویان	دانشجویان اصفهان		دانشجویان اردستان		رضایتمندی والدین با عضویت و ...
		درصد کل	تعداد دانشجویان	درصد کل	تعداد دانشجویان	
۵۵/۴	۲۷۷	۴۲	۱۰۵	۶۸/۸	۱۷۲	مثبت
۴۴/۶	۲۲۳	۵۸	۱۴۵	۳۱/۲	۷۸	منفی
۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰	۲۵۰	جمع کل

با توجه به داده‌های استحصال شده از جدول ۸، می‌توان تمایل به تغییرات حاصل شده مابین روابط میان فردی دانشجویان و گروه همسالان را به وضوح دریافت. در این پژوهش سوال طرح شده از نمونه آماری این بوده است که: «آیا استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی ماهیت ارتباط مابین شما و دوستانتان (گروه همسالان) را به طور کلی (فضای واقعی و مجازی) تحت تاثیر قرار داده است؟ (آنها تغییر داده)». با توجه به پاسخ‌ها ۷۷ درصد از کل دانشجویان هر دو شهر با آن موافق بوده و تایید نمودند که فضای مجازی الگوی ارتباطات میان فردی آنها را چه در دنیای مجازی و چه در دنیای واقعی تغییر داده است و در مقابل ۲۲ درصد از کل دانشجویان با ایسن موضوع اعلام مخالفت نمودند.

جدول ۸- تاثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر رابطه میان فردی کاربران با گروه همسالان

جمع درصد کل	تعداد کل دانشجویان	دانشجویان اصفهان		دانشجویان اردستان		تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر رابطه میان فردی ...
		درصد کل	تعداد دانشجویان	درصد کل	تعداد دانشجویان	
۷۷/۴	۳۸۷	۷۲/۸	۱۸۲	۸۲	۲۰۵	موافق
۲۲/۶	۱۱۳	۲۷/۲	۶۸	۱۸	۴۵	مخالف
۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰	۲۵۰	جمع کل

با توجه به حضور فضای مجازی در ابعاد مختلف زندگی جوانان در ایران، اخیر نوع جدیدی از ارتباط مابین مدرسان و اساتید دانشگاه با دانشجویان در حال رواج و تکوین است که از قالب ارتباطات کلاسیک و رسمی به سمت ارتباطات غیر رسمی یا عامه پسند بیشتر سوق می‌یابد که این ارتباط مبتنی بر تعامل در فضای مجازی است و امروزه حسب ضرورت‌های موجود تا حدودی رو به گسترش و تزايد نهاده است. در اینجا هدف پژوهشی ما شناخت میزان علاقه مندی نمونه آماری به حضور دانشجویان و اساتیدشان در فضای مجازی بر مبنای مراودات اجتماعی منطبق بر مباحث علمی و درسی باز می‌گردد.

اطلاعات حاصل شده در جدول ۹، حاکی از آن است که تنها ۲۲ درصد از کل دانشجویان نمونه آماری از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی تحت وب برای برقراری ارتباط با اساتید و

تعامل با ایشان بر پایه مباحث علمی و درسی احساس رضایت داشته و آنرا شیوه ای مطلوب بر می شمارند در حالی که اکثریت آنها (قریب به ۷۷ درصد) بر طبق آمار به دست آمده، مخالف با برقراری ارتباط از طریق شبکه های اجتماعی مجازی با مدرسان خود هستند و آنرا شیوه ای نامناسب می دانند. نکته مهم و قابل توجه این است که دانشجویان نمونه آماری در محیط گمن شافت (۲۷ درصد) بیشتر از محیط گزل شافت (۱۸ درصد) از برقراری ارتباط با اساتیدشان در سایت های اجتماعی احساس رضایت می نمایند و با این شیوه موافق هستند.

جدول ۹- میزان رضایتمندی دانشجویان در برقراری ارتباط با مدرسان از طریق شبکه های اجتماعی مجازی

جمع درصد کل	تعداد کل دانشجویان	دانشجویان اصفهان		دانشجویان اردستان		رضایتمندی به برقراری ارتباط با مدرسان از ...
		درصد کل	تعداد دانشجویان	درصد کل	تعداد دانشجویان	
۲۲/۸	۱۱۴	۱۸/۴	۴۶	۲۷/۲	۶۸	موافق
۷۷/۲	۳۸۶	۸۱/۶	۲۰۴	۷۲/۸	۱۸۲	مخالف
۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰	۲۵۰	جمع کل

امروزه آنچه نظر بیشتر پژوهشگران و روانشناسان عرصه بزهکاری های سایبری را به خود مشغول داشته است، این نکته است که بدانیم چه میزانی از دانشجویان به افرادی که از طریق آنلاین با آنها ارتباط برقرار می کند، اعتماد دارند و آنها را امین و محرم خود می دانند. در پرسشنامه ما سوال اینگونه مطرح شد که به چه میزان با افرادی که از طریق فضای مجازی و شبکه های اجتماعی تحت وب با آنها آشنا می شوید، اعتماد دارید؟ که نتایج آن در جدول ۱۰، حاصل گردید.

در کل بیش از ۵۰ درصد کل دانشجویان معتقد هستند، افرادی که با آنها از طریق شبکه های اجتماعی مجازی مرتبط هستند به میزان بسیار کم و محدود قابل اعتماد هستند و از سوی دیگر بالغ بر ۲۹ درصد از ایشان طرف های ارتباطی خود را شایسته میزان متوسطی از اعتماد می دانند. بنابراین در نهایت می توان بیان نمود: اعتماد کل نمونه آماری به افرادی که با آنها در شبکه های اجتماعی تحت وب در ارتباط هستند، قریب به ۶۵ درصد کاملاً بی اعتماد و یا بسیار محدود است.

داده‌های آماری در جدول زیر، موید آن است که در کل بیش از ۶۸ درصد دانشجویان ساکن در محیط گزل شافتی (اصفهان) به متعاملشان در فضای مجازی اعتماد بسیار کم و محدود دارند در حالی که این میزان در محیط گمن شافتی به ۳۲ درصد بالغ می‌شود. همچنین در محیط گمن شافتی (اردستان) حدود ۶۰ درصد دانشجویان به متعاملشان به طور کاملاً و یا متوسط اعتماد دارند، در حالی که در اصفهان (گزل شافت) این رقم به میزان ۹ درصد بالغ می‌شود و اما نکته در خور تامل اینک در اردستان نزدیک ۷ درصد در مقابل آمار ۲۲ درصدی محیط گزل شافت فاقد هرگونه اعتمادی به دیگر اعضاء شبکه هستند.

جدول ۱۰- میزان اعتماد و اعتبار دانشجویان به متعاملین شان در فضای مجازی

جمع درصد کل	تعداد کل دانشجویان	دانشجویان اصفهان		دانشجویان اردستان		میزان اعتماد دانشجویان به ...
		درصد کل	تعداد دانشجویان	درصد کل	تعداد دانشجویان	
۵	۲۵	۲/۴	۰۶	۷/۶	۱۹	کاملاً قابل اعتماد
۲۹/۶	۱۴۸	۶/۸	۱۷	۵۲/۴	۱۳۱	اعتماد متوسط
۵۰/۶	۲۵۳	۶۸/۴	۱۷۱	۳۲/۸	۸۲	اعتماد بسیار کم و محدود
۱۴/۸	۷۴	۲۲/۴	۵۶	۷/۲	۱۸	کاملاً بی اعتماد
۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰	۲۵۰	جمع کل

در جدول ۱۱، هدف اصلی بر درک این نکته است که امکانات چند رسانه‌ای تا چه میزان دلیل رضایتمندی و الویت اصلی کاربران برای انتخاب شبکه اجتماعی خاصی جهت کاربری می‌باشد. آیا کاربران مقوله امکانات چند رسانه‌ای را به عنوان الویت اصلی در انتخاب سایت شبکه اجتماعی خاص موثر می‌دانند؟ با دقت نظر بر اطلاعات استحصال شده از جدول ۱۱، روشن می‌شود که کل نمونه آماری با درصد نسبتاً بالایی الویت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی را به واسطه بهره‌گیری از امکانات چند رسانه‌ای (مولتی مدیایی) دلیل اصلی انتخاب شبکه اجتماعی دلخواه بر می‌شمارند و با آن موافق هستند.

امروزه عمده‌ترین دلیل برتری شبکه‌های اجتماعی مجازی نسبت به دیگر رسانه‌های ارتباطی نوظهور نظیر: SMS و ... ایجاد و گردآوری امکانات سمعی و بصری در یک درگاه‌های ارتباطی ارزیابی می‌شود. بالغ بر ۷۰ درصد از کل دانشجویان بهره‌گیری از

شبکه های اجتماعی مجازی را به دلیل امکانات چند رسانه ای در مقوله ارتباط رودرروی تحت وب دلیل اصلی انتخاب شبکه مجازی خاص و رضایتمندی از آن می دانند. با توجه به همین معیار و واکنش کاربران به این مولفه است که عموم شرکت های بزرگ تلاش زیادی بر ساخت محیط شبکه های اجتماعی نوینی دارند تا در آن محیط مجازی با محیط واقعی و زنده تلفیق بیشتری یافته و تعامل کاربران طبیعی تر و ملموس تر گردد، فناوری هایی مانند تکنولوژی AR MARKER و ...

جدول ۱۱- میزان الویت کاربران در انتخاب شبکه های اجتماعی مجازی بر اساس مولفه های چند رسانه ای

جمع درصد کل	تعداد کل دانشجویان	دانشجویان اصفهان		دانشجویان اردستان		میزان علاقه مندی کاربران به حضور چند رسانه ای ها در شبکه های اجتماعی مجازی
		درصد کل	تعداد دانشجویان	درصد کل	تعداد دانشجویان	
۷۰/۴	۳۵۲	۶۵/۲	۱۶۳	۷۵/۶	۱۸۹	موافق
۲۹/۶	۱۴۸	۳۴/۸	۸۷	۲۴/۴	۶۱	مخالف
۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰	۲۵۰	جمع کل

با توجه به ظهور و بروز پدیده هایی نظیر «بیوه های اینترنتی»^۱، «شهروند مجازی»^۲، «جامعه فرا اطلاعاتی»^۳ و ... از زبان پژوهشگران اجتماعی می شنویم که آهسته آهسته همه رفتارهای فیزیکی جای خود را به رفتارهای تحت وب می بخشند، به عنوان مثالی بر این مدعا اثر معروف پژوهشگر معروف «رابرت پاتنام»^۴ با نام «تنها بویلینگ بازی می کنیم»^۵ یا «آرمان شهر»^۶ پژوهشگر معروف «آرمان ماتلار»^۷ خود نشانی بر اهمیت این موضوع است.

آمار استخراج شده در جدول ۱۲ مبنی بر این پرسش اساسی است که آیا کاربران دانشجوی شبکه های اجتماعی مجازی دیدار چهره به چهره (واقعی و فیزیکی) را به گپ های

1 Widow Internet

2 Virtual Citizen

3 Information community

4 Robert Putnam

5 Bowling Alone: The Collapse and Revival of American ...

6 utopia

7 Arman Matlar

مجازی تحت وب (مجازی) در شبکه‌های اجتماعی ترجیح می‌دهند؟ اطلاعات به دست آمده در جدول زیر حاکی از آن است که کل نمونه آماری با درصد نسبتاً بالایی حدود ۷۵ درصد استفاده ارتباطی از شبکه‌های اجتماعی مجازی را جایگزین مناسبی برای ارتباطات رودر رو (بدون واسطه، واقعی و زنده) ارزیابی نمی‌کند. ایشان رابطه زنده، واقعی کلامی و دیداری بدون واسطه را بر رابطه مجازی در شرایط برابر ترجیح می‌دهند.

جدول ۱۲- میزان تایید جایگزینی ارتباطات مجازی و ارتباطات واقعی (فیزیکی)

جمع درصد کل	تعداد کل دانشجویان	دانشجویان اصفهان		دانشجویان اردستان		جایگزینی ارتباطات مجازی با ارتباطات واقعی در شرایط برابر
		درصد کل	تعداد دانشجویان	درصد کل	تعداد دانشجویان	
۲۵	۱۲۵	۲۲/۸	۵۷	۲۷/۲	۶۸	موافق
۷۵	۳۷۵	۷۷/۲	۱۹۳	۷۲/۸	۱۸۲	مخالف
۱۰۰	۵۰۰	۱۰۰	۲۵۰	۱۰۰	۲۵۰	جمع کل

نتیجه گیری

با توجه به آمار به دست آمده استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر روابط میان فردی دانشجویان چه در محیط مجازی و چه در محیط واقعی موثر است. البته استفاده از شبکه‌های اجتماعی تحت وب تغییرات بسیاری در ماهیت روابط میان فردی دانشجویان و اعضای خانواده ایجاد می‌نماید و این مقوله خود در برقراری رابطه بیشتر با اعضای خانواده و دوستان آنها کمک شایانی می‌نماید. با دقت نظر از آمار استحصال شده تفاوت چشمگیر و معناداری در اولویت استفاده خاص از شبکه‌های اجتماعی در میان دانشجویان موجود در دو جامعه گمن شافتی و گزل شافتی وجود دارد و عمدتاً اقبال اکثر جوانان در جامعه به شبکه اجتماعی مجازی به شبکه «فیسبوک» بیشتر از دیگر شبکه‌ها می‌باشد و بعد از آن شبکه اجتماعی «تلگرام» از محبوبیت شایان توجهی برخوردار است. همچنین مشخص گردید، نزدیک به نیمی از کاربران جامعه آماری تقریباً بین ۴ تا ۷ ساعت از وقت خود را با فضای مجازی سپری می‌نمایند و بیش از یک چهارم نمونه آماری بین ۸ تا ۱۲ ساعت را در این محیط به سر می‌برند.

میزان کاربران شبکه فیسبوک در محیط گمن شافت با ۷۴ درصد و در محیط گزل شافت با ۴۲ درصد در خور تحقیق است و از سوی دیگر شبکه اجتماعی تلگرام با ۳۷ درصد کاربر در

اصفهان و ۱۶ درصد در اردستان رتبه بعدی را از لحاظ علاقه مندی کاربران به خود اختصاص داده است. با توجه به اطلاعات حاصل شده در کل شبکه‌های اجتماعی تحت کامپیوترهای PC بر شبکه‌های تحت موبایل در میان دانشجویان از محبوبیت بیشتری برخوردار است. عموم نمونه آماری دلیل اصلی کاربرد شبکه‌های اجتماعی تحت وب را برقراری ارتباط با گروه همسالان و بعد از آن ارتباطات فامیلی می‌دانند. در پژوهش صورت پذیرفته مشخص گردید بیش از سه چهارم نمونه آماری معتقد است شبکه‌های اجتماعی مجازی الگوی ارتباطی میان فردی کاربران چه در دنیای مجازی و چه در دنیای واقعی را تحت تاثیر قرار می‌دهد.

مشخص گردید والدین در کل از استفاده فرزندان دانشجوی خود از فضای مجازی احساس رضایت دارند، لیکن بر خلاف محیط گمن شافت در جامعه گزل شافت تعداد والدینی که درگیری فرزندان با شبکه‌های مجازی مخالف هستند بر موافقان این فعل فزونی دارد. در هر دو شهر عموم دانشجویان در برقراری ارتباطات با اساتیدشان با محوریت مباحث درسی و علمی از طریق فضای مجازی احساس مناسبی نداشته و با این شیوه ارتباطی مخالف هستند. بیش از نیمی از کل دانشجویان میزان اعتماد شان نسبت به افرادی که با آنها در شبکه‌های اجتماعی تحت وب در ارتباط هستند، در طیف بسیار کم و محدود قرار دارد و نزدیک یک چهارم اعتماد متوسط دارند. در آخر بیش از ۷۵ درصد کل نمونه آماری بر این گزاره تایید نظر داشتند که به هیچ رو ارتباطات مجازی نمی‌تواند جایگزین ارتباطات واقعی گردد.

تحقیق حاضر، پایه اساسی برای تجزیه و تحلیل عملکردهای تکنیکی بر روی جامعه در چارچوب جامعه شناسی را فراهم می‌کند. این پژوهش، بر مبنای مطالعه ای است که عملکرد شبکه‌های اجتماعی بر روی روابط میان فردی دانشجویان را تایید می‌کند.

منابع

- ۱- افتاده، جواد، (۱۳۹۴)، تحلیل شبکه‌های اجتماعی، انتشارات ثانیه.
- ۲- انصاری، محمد مهدی، (۱۳۹۲)، جنگ واقعی در فضای مجازی، دفتر مطالعات و برنامه ریزی رسانه وزارت ارشاد اسلامی.
- ۳- آنه کرانی، فرانسیس، (۱۳۹۲)، چند رسانه ای، مترجم: علی اصغر کیا، انتشارات جامعه شناسان.

- ۴- جلالی، علی اکبر، (۱۳۸۶)، شهر الکترونیکی. نشر تکفا.
 - ۵- حمیدیان، فرود، (۱۳۹۰)، اعتیاد به اینترنت و موبایل، نشر قطره.
 - ۶- دارنلی، جیمز و فدر، جان، (۱۳۸۴)، جهان شبکه ای، مترجم: نسرين امين دهقان و همکاران، نشر چاپار.
 - ۷- رضانی، ابوالفضل و همکاران، (۱۳۹۲)، تحلیل شبکه‌های اجتماعی، انتشارات جامعه شناسان.
 - ۸- سعیدی، رحمان، (۱۳۸۶)، جامعه اطلاعاتی شکاف دیجیتالی چالش‌ها و فرصت‌ها در کشورهای جهان سوم، انتشارات خجسته.
 - ۹- عاملی، س. ر. (۱۳۸۲)، دو جهانی شدن‌ها و آینده جهان، خرداد ۱۳۸۲، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۱۸، دانشگاه تهران.
 - ۱۰- عاملی، س. ر. (۱۳۸۲)، دو جهانی شدن‌ها و جامعه جهانی اضطراب، مهرماه ۱۳۸۲، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۱، دانشگاه تهران.
 - ۱۱- عباسی قادری، مجتبی و همکاران، (۱۳۹۰)، تاثیر اینترنت بر هویت ملی، نشر پژوهشکده مطالعات راهبردی.
 - ۱۲- کاستلز، مانوئل، (۱۳۸۲)، عصر اطلاعات. مترجم: احد علیقلیان. تهران: انتشارات طرح نو.
 - ۱۳- کاستلز، مانوئل، (۱۳۹۳)، شبکه‌های خشم و امید، مترجم: مجتبی فلی پور، نشر مرکز.
 - ۱۴- کنت ال، نورمن، (۱۳۹۳)، روانشناسی سایبری، مترجم: فاطمه وحدت نیا، نشر آسیم.
 - ۱۵- مجموعه مقالات دانشجویی (۱۳۸۶)، ارزیابی فضای مجازی ایرانی، دبیرخانه شورای عالی اطلاع‌رسانی، چاپ اول، تهران.
 - ۱۶- محکی، علی اصغر (۱۳۹۰)، جامعه اطلاعاتی و شهروند الکترونیک، همایش وبلاگ نویسان حجاب و عفاف، تالار ایوان شمس.
 - ۱۷- وبستر، فرانک، (۱۳۹۲)، نظریه‌های جامعه اطلاعاتی، مترجم: اسماعیل قدیمی، انتشارات قصیده سرا.
- 18- Boase J., Horrigan J.B., Wellman B. and Rainie Lee, (2006), The Strength of Internet Ties: The internet and email aid users in maintaining their social networks and provide pathways to help when people face big decisions. Washington, D.C.: Pew Internet and American Life Project.
 - 19- Boyd D.M. and Ellison N.B., (2007), Social Networking Sites: Definition, history, and scholarship, Journal of Computer- Mediated Communication, 13(1).

- 20- Diani M., (2001), Social Movement Networks Virtual and Real, *Information, Communication and Society*, 3(3), 386-401.
- 21- Geanina Havarneanu, (2013), The Positive Dependence between the Rezolutiv Style and the Creative Level, *Int. Res. J. Social Sci.*, 2(3), 20-24.
- 22- Goodings L., Locke A. and Brown S., (2007), Social Networking Technology: Place and Identity in Mediated Communities, *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 17, 463-476.
- 23- Goodman J., (2007), Click First, Ask Questions Later: Understanding Teen Online Behaviour, *Aplis*, 20(2), 84-86.
- 24- Haveripeth Prakash D., (2013), Juvenile Justice – A Hard Look, *Int. Res. J. Social Sci.*, 2(1), 38-40.
- 25- Huang C., (2008), A Brief Exploration of the Development of Internet Use for Communication among Undergraduate Students, *Cyberpsychology and Behaviour*, 11(1), 115-117.
- 26- Jennifer Jean Quinn, (2008), *Family Relations: 21st Century Issues and Challenges*, Nova Science Publishers.
- 27- Knouse S. and Webb S., (2001), Virtual Networking for Women and Minorities, *Career Development International*, 6(4), 226-228.
- 28- Lenhart A. and Madden M., (2007), *Social Networking Websites and Teens*, Washington, D.C., Pew Internet and American Life Project.
- 29- Livingstone Sonia, (1998), Relationships between Media and Audiences, In Liebes, T. (ed.), Curran, J. (ed.): *Media, ritual and identity*. London, New York: Routledge.
- 30- Peluchette J. and Karl K., (2008), Social Networking Profiles: An Examination of Student Attitudes Regarding Use and Appropriateness of Content, *Cyberpsychology and Behaviour*, 11(1), 95-97.
- 31- Pettenati M.C. and Cigognini M.E., (2007), Social networking theories and tools to support connectivist learning activities, *Journal of web based learning and teaching technologies*.
- 32- Renuka E. Asagi and Dr S. A. Kazi, (2013), Women Desertees: Post-Desertion Problems, *Int. Res. J. Social Sci.*, 2(1), 29- 33.
- 33- Subrahmanyam K. and Lin G., (2007), Adolescents on the Net: Internet Use and Well-Being, *Adolescence*, 42(168), 659- 677.
- 34- Valadez J. and Duran R., (2007), Redefining the Digital Divide: Beyond Access to Computers and the Internet, *The High School Journal*, Feb/Mar 2007, 31-44.
- 35- Valkenburg P.M., Peter J., and Schouten A.P., (2006), Friend Networking Sites and Their Relationship to Adolescent's Well-Being and Social Self-Esteem, *Cyber Psychology and Behavior*, 9(5), 584-590.
- 36- Waldstrom C. and Madsen H., (2007), Social Relations Among Managers: Old Boys And Young Women's Networks, *Women in Management Review*, 22(2), 136-147.
- 37- Weatherall A. and Ramsay A., (2006), *New Communication Technologies and Family Life*, Families Commission Blue Skies report 5.06.
- 38- William Fielding Ogburn and Meyer Francis Nimkoff, (1976), *Technology and the Changing Family*, Greenwood Press.